CONFERENCE BOOK

BINGOL 4th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
March 21 - 23, 2025
BINGOL

ISBN : 978-625-5962-55-3
ACADEMY GLOBAL PUBLISHING HOUSE

BINGOL 4TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MARCH 21 - 23, 2025
BINGOL

Edited By

PROF. DR. DWI SOLISWORO

CONGRESS ORGANIZING BOARD
Head of Conference: *Assoc. Prof. Dr. Mete Kazaz*
Head of Organizing Board: *Dr Gültekin Gürçay*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Ali Bilgili*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Naile Bilgili*
Organizing Committee Member: *Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə*
Organizing Committee Member: *PROF. DR. BAŞAK HANEDAN*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Hülya Çiçek*
Organizing Committee Member: *Dr. Mehdi Meskini Heydarlou*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Dwi Solisworo*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Dody Hartando*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Raihan Yusoph*
Organizing Committee Member: *Assoc. Prof. Dr. Ivaylo Staykov*
Organizing Committee Member: *Assist. Prof. Dr. K. R. Padma*
Organizing Committee Member: *Amaneh Manafidizaji*
Organizing Committee Member: *Aynurə Əliyeva*

All rights of this book belong to Academy Global Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Conference–2025 ©

Issued: 30.04.2025
ISBN: 978-625-5962-55-3

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Ali BILGILI – Turkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN – Türkiye
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR – Turkiye
Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ – Turkiye
Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU – Turkiye
Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Prof. Dr. Natalia LATYGINA – Ukraina
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Prof. Muntazir MEHDI – Pakistan
Prof. Dr. Raihan YUSOPH – Philippines
Prof. Dr. Akbar VALADBIGI – Iran
Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ – Turkiye
Prof. Dr. T.Venkat Narayana RAO – India
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ – Turkiye
Prof. Dr. Mustafa BAYRAM – Turkiye
Prof. Dr. Saim Zeki BOSTAN – Turkiye
Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China
Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Assoc. Prof. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran
Assoc. Prof. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye
Assoc. Prof. Ivaylo STAYKOV - Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ümit AYATA – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Okan SARIGÖZ – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Eda BOZKURT – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Sandeep GUPTA – India
Assoc. Prof. Dr. Veysel PARLAK – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
Assist. Prof. Dr. Göksel ULAY – Turkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Assist. Prof. Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia
Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Assist. Prof. Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania

Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Assist. Prof. Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Assist. Prof. Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Assist. Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bhumika SHARMA - India
Assist. Prof. Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Assist. Prof. Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Yang ZİTONG – China
Assist. Prof. Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
Assist. Prof. Dr. Zohaib Hassan Sain – Pakistan
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
Assist. Prof. Dr. Vaiva BALCIUNIENE – Lithuania
Assist. Prof. Dr. Meltem AVAN – Turkiye
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Sonali MALHOTRA - India

BINGOL 4th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES March 21 - 23, 2025 BINGOL Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
23 Mart / March 23, 2025 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	**Doç. Dr. SEVRA FIRINCIOĞULLARI**	1	TOLSTOY BİR AHLAK YAZARI MI?	Doç. Dr. SEVRA FIRINCIOĞULLARI
		2	AN ANALYSIS OF THE “THREE QUESTIONS” STORY IN TOLSTOY’S BOOK “WHAT DOES MAN LIVE BY?” IN TERMS OF ARISTOTLE’S CONCEPT OF “KATHARSIS”	Dr. Handan GÜRBÜZ YENİ
		3	THE RELATIONSHIP OF THE MOVIE FINDING FORRESTER WITH LITERATURE AND FICTION	Dr. Handan GÜRBÜZ YENİ
		4	GEOFFREY CHAUCER’IN ŞÖVALYENİN HİKAYESİ’NDEKİ FELSEFİ İZLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	Arş. Gör. Faruk YORGUN
		5	NERMİ UYGUR DÜŞÜNCESİ BAĞLAMINDA METAFİZİK VE FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ	Arş. Gör. Faruk YORGUN
		6	IN THE FOOTSTEPS OF WILHELM DILTHEY: A HERMENEUTIC JOURNEY INTO THE SCIENCES OF THE SPIRIT	Doç. Dr., Serdar SAYGILI Doktora Öğrencisi, Gülsima URTEKİN
		7	IN THE FOOTSTEPS OF MARTIN HEIDEGGER: AN INQUIRY INTO THINKING	Doç. Dr., Serdar SAYGILI Doktora Öğrencisi, Gülsima URTEKİN

ISBN NR : 978-625-5962-55-3

Contents

TOLSTOY BİR AHLAK YAZARI MI? 1

TOLSTOY'UN *İNSAN NE İLE YAŞAR?* ADLI KİTABINDA YER ALAN "ÜÇ SORU" HİKÂYESİNİN ARİSTOTELES'İN "KATHARSİS" KAVRAMI AÇISINDAN İNCELENMESİ 7

FINDING FORRESTER (FORRESTER'I BULMAK) ADLI FİLMİN EDEBİYAT VE KURMACAYLA OLAN İLİŞKİSİ . 14

GEOFFREY CHAUCER'IN ŞÖVALYENİN HİKAYESİ'NDEKİ FELSEFİ İZLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA..... 22

NERMİ UYGUR DÜŞÜNCESİ BAĞLAMINDA METAFİZİK VE FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ 23

WİLHELM DİLTHEY'İN İZİNDE: TİN BİLİMLERİNE HERMENEUTİK BİR YOLCULUK 24

MARTİN HEİDEGGER'İN İZİNDE: DÜŞÜNMEYE DAİR BİR SORUŞTURMA 31

TÜKETİCİ KARAR VERME SÜRECİNE NÖROPAZARLAMANIN ETKİSİ 39

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN İNŞAAT SEKTÖRÜNE ETKİLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN YENİLİKÇİ STRATEJİLER (BÜYÜK BRİTANYA ÖRNEĞİ) 40

MUĞLA İLİ'NDE ELEKTRİKLİ ARAÇ ŞARJ İSTASYONU KONUMLANDIRMA OPTİMİZASYONU: GENETİK ALGORİTMA TABANLI ÇOK AMAÇLI BİR YAKLAŞIM 53

SİBER SUÇLARLA MÜCADELE KAPSAMINDA DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIK: TEKNOLOJİ, İNTERNET VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI 67

SOSYAL BİLİMLERDE NÖROBİLİŞSEL PERFORMANSIN ÖLÇÜMLENMESİ: PSYCHOPY PROGRAMI VE EEG 89

GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE YAZILAN AKADEMİK KİTAPLARA DAİR KRİTİK 105

MÜŞTERİ ETKİLEŞİMİ (CUSTOMER ENDADEMENT) KAVRAMI ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ 112

SOCIAL CRM KAVRAMI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN VOSWIEWER İLE BİBLİYOMETRİK ANALİZİ . 114

İŞ YERİNDE DIŞLANMANIN YALNIZLIK DUYGUSU ÜZERİNDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ 116

HASTA-HEKİM İLETİŞİMİ, HEKİME GÜVEN VE HASTA MEMNUNİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER 128

SUSTAINABILITY AND STRATEGIC LEADERSHIP: ORGANIZATIONAL PERFORMANCE IN ENERGY-INTENSIVE SECTORS..... 140

DİYARBAKIR'IN KÜLTÜR TURİZMİ AÇISINDAN ÖNEMİ..... 152

DİYARBAKIR'IN KURULUŞ GELİŞMESİNDE ETKİLİ OLAN COĞRAFİ FAKTÖRLER 154

BİNGÖL'ÜN COĞRAFİ İŞARET POTANSİYELİ: YÖRESEL YEMEKLER VE KÜLTÜREL MİRASIN COĞRAFİ ANALİZİ 156

RUSYA UKRAYNA SAVAŞINDA ÖZEL ASKERİ GÜVENLİK ŞİRKETLERİ EYLEMLERİNİN ULUSLARARASI İNSANCIL HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 158

BOŞANMA DAVASINDA TARAFLARIN EKONOMİK HAKLARI 170

VERGİ ADALETİNİ SAĞLAMADA NEGATİF GELİR VERGİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 183

YEREL YÖNETİMLERDE REKREASYON HİZMETLERİ 196

KAMPÜS REKREASYON UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 209

ISBN NR : 978-625-5962-55-3

WİLHELM DİLTHEY'İN İZİNDE: TİN BİLİMLERİNE HERMENEUTİK BİR YOLCULUK

Doç. Dr., Serdar SAYGILI
Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
serdarsaygili@erciyes.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-1986-6448

Doktora Öğrencisi, Gülsima URTEKİN
Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
urtekingulsima@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5873-3966

ÖZET

Kurulması öncelenen her bilim için iki şart mevcuttur. Birincisi, kurulacak bilimin alanı, ikincisi de yöntemidir. Buna bağlı olarak kurulacak olan bilim, konusu ya da alanı itibariyle kendi sınırlarını belirleyecektir. Bu sınırlar çerçevesinde kendi yöntemleriyle araştırmalarda bulunabilecektir. 19. yüzyılda Dilthey Doğa Bilimlerinden konu ve yöntem olarak farklı olacak Tin Bilimlerini kurmak istemiştir. Tin Bilimlerindeki temel amaç, insanı ve insanın oluşturduğu tarihi anlamaktır. Dilthey, insanın Doğa Bilimlerinin araştırma yöntemleriyle sadece fizyolojik ve psikolojik olarak açıklandığını ifade etmiştir. Çünkü Doğa Bilimleri yöntem olanak deney ve analizi kullanmaktadır. Ancak ona göre, insanın açıklanmadan önce anlaşılmaya ihtiyacı vardır. Bu durumda insan Tin Bilimleriyle anlaşılacak Doğa Bilimleriyle açıklanacaktır. Dilthey, çalışmalarına başladığı ilk dönemler Tin Bilimleri için yöntem olarak Psikolojiyi kullanmak istemiştir. Ancak Psikoloji genel olanın yasalarını verirken bireysel ve içsel tecrübeyi ertelemektedir. Çünkü Psikoloji hem Doğa Bilimlerinin yasalarına bağlıdır hem de o dönemde Antropolojiyle alan olarak henüz ayrılmamıştır. Psikolojinin bağlı bulunduğu nedensel ilkeler insanın öznel tecrübelerini anlamada yetersizdir. Dilthey, Psikolojinin öznel tecrübeleri ertelemesinden dolayı çalışmalarının ilerleyen dönemlerinde yöntem olarak Hermeneutiği seçmiştir. Çünkü Tin Bilimleri sadece insanı değil onun içinde varolduğu tarihi de anlamayı öncelemektedir. Bu durum parça ve bütün ilişkisine benzemektedir. İnsanın kendisi içinde bulunduğu tarihin parçası olmanın yanında bütün olan tarihi de oluşturmaktadır. Hermeneutikle beraber parçanın bütünle ilişkisi ve yine bütünün parçayla ilişkisi anlaşılır olacaktır. Dilthey'in de önemsediği kavramlardan olan *yaşantı, anlama* ve *açıklama* çemberi hermeneutikle beraber temellendirilebilir. İnsanın yaşantısını oluşturan tecrübelerin anlaşılması ve bunların tarihsel arka planla açıklanması ancak hermeneutik yöntemle gerçekleşebilir. Bu çalışmada Tin Bilimlerini gerekliliği Dilthey'in hermeneutik yöntemiyle beraber temellendirilmeye çalışılacaktır.

ISBN NR : 978-625-5962-55-3

Anahtar Kelimeler: Dilthey, Tin Bilimleri, Anlama, Açıklama, Hermeneutik

IN THE FOOTSTEPS OF WILHELM DILTHEY: A HERMENEUTIC JOURNEY INTO THE SCIENCES OF THE SPIRIT

ABSTRACT

There are two conditions for every science that is prioritized to be established. The first is the field of the science to be established, and the second is its method. Accordingly, the science to be established will determine its own boundaries in terms of its subject or field. It will be able to conduct research with its own methods within the framework of these boundaries. In the 19th century, Dilthey wanted to establish Spiritual Sciences that would be different from Natural Sciences in terms of subject and method. The main purpose in Spiritual Sciences is to understand humans and the history created by humans. Dilthey stated that humans are explained only physiologically and psychologically with the research methods of Natural Sciences. Because Natural Sciences use methods, possibilities, experiments and analysis. However, according to him, humans need to be understood before they can be explained. In this case, humans will be explained with Natural Sciences, which will be understood with Spiritual Sciences. Dilthey wanted to use Psychology as a method for Spiritual Sciences in the early periods when he started his studies. However, Psychology postpones individual and inner experience while giving the laws of the general. Because Psychology is both dependent on the laws of Natural Sciences and has not yet separated from Anthropology as a field at that time. The causal principles that Psychology is dependent on are insufficient in understanding the subjective experiences of humans. Dilthey chose Hermeneutics as a method in the later periods of his studies due to Psychology's postponement of subjective experiences. Because Spiritual Sciences prioritize understanding not only humans but also the history in which they exist. This situation resembles the relationship between the part and the whole. In addition to being a part of the history in which humans are themselves, they also constitute the whole history. With hermeneutics, the relationship of the part to the whole and again the relationship of the whole to the part will be understood. The circle of experience, understanding and explanation, which are also concepts that Dilthey attaches importance to, can be founded with hermeneutics. Understanding the experiences that constitute human life and explaining them with a historical background can only be realized with the hermeneutic method. In this study, the necessity of Spiritual Sciences will be tried to be founded with Dilthey's hermeneutic method.

Keywords: Dilthey, Spiritual Sciences, Understanding, Explanation, Hermeneutics

ISBN NR : 978-625-5962-55-3

"Die Natur erklären wir, das Seelenleben verstehen wir"

"Doğayı açıklarız, ancak Tinin hayatını anlarız"

Wilhelm Dilthey

GİRİŞ

Dilthey, yaşadığı dönem itibariyle felsefede insandan uzaklaşan bakış açıklarını insana çevirmek istemiştir. Bu nedenle insanı öncelikle doğa bilimlerinin çalışma alanından çıkarmak ve yeni bir bilimin konusu haline getirmek istemiştir. İnsan ve insanın konu olduğu alt disiplinleri tin bilimlerinin çatısı altında toplamak ve insanın hayatını bir bütün halinde anlaşılır kılmak istemiştir. O, doğa bilimlerinin karşısında tin bilimlerini kurmayı istemiş ve doğa bilimsel yöntemlerin dışında tin biliminde kullanılacak yöntem arayışına girmiştir. Tek tek insanlar bütün halinde tarihi oluşturmaktadır. Bu bağlamda insanları anlamak bütün halinde tarihin de anlaşılmasına olanak tanıyacaktır. Hem parça halindeki insanı hem de bütüne doğru uzayan tarihi anlayabilmek için hermeneutik bir yöntem kullanmak istemiştir. Bu çalışmada Dilthey'in yöntem arayışı değerlendirilecektir.

DİLTHEY'DE TİN BİLİMLERİ VE YÖNTEM OLARAK HERMENEUTİK

19. yüzyılın önde gelen düşünürlerinden Dilthey, doğa bilimlerine karşılık tin bilimlerini bilgi kuramı ve yöntem açısından temellendirmeyi amaçlamıştır. Dilthey, doğa bilimlerinin yanında doğrudan hayatın kendisinden türemiş ve bu nedenle nesneleri birbiriyle ilişkili yeni bir bilgi türünden bahsetmiştir. Kaynağını bu bilgi türünden alan tarih, milli ekonomi, hukuk ve devlet bilimleri, din bilimleri, felsefe, edebiyat, sanat ve psikoloji gibi bilimler Tin Bilimlerinin alt disiplini olmalıdır.[1] Çünkü bu bilimlerin temelde birleştirici nesnesi, insandır. Bu bağlamda doğa bilimleri ve tin bilimleri arasındaki farkı gösterecek olan konu insandır. Ancak insan doğa bilimlerinin de araştırma alanlarının arasındadır. Doğrudan nesnesi olmasa da insan doğa bilimlerinde hem fizyolojik hem de psikolojik olarak açıklanmaktadır. Doğa bilimlerinin açıklama olgusu Dilthey için problem olarak değerlendirilmiştir. Çünkü insan açıklanmadan önce anlaşılması gerekmektedir. İnsanı anlama için tin bilimleri doğa bilimlerinin karşısında temellendirilmiştir. Buna göre, doğa bilimleri açıklamayı, tin bilimleri anlamayı ilke edinmektedir.[2] Dolayısıyla tüm bu anlama teorisi yukarıda bahsi geçen bilimlerin birleşimi ve yorumlanmasıyla gerçekleşebilir. Nitekim insan hukuk, devlet, din, felsefe, sanat, edebiyat gibi alanların hem nesnesi hem objesi durumundadır.

Dilthey, Tin Bilimlerini geliştirirken formel ve reel olmak üzere iki türlü kategoriden bahsetmiştir. Formel kategoriler, birlik, çokluk ve farklılık gibi kavramlar doğrultusunda akılla temellendirilir. Buna karşın, reel kategoriler ancak yaşam ve deneyimler aracılığıyla

[1] Wilhelm Dilthey, *Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu*, çev. Arslan Topakkaya. (Ankara: Fol kitap, 2021), 18.

[2] Melike Kurt ve Arslan Topakkaya. Dilthey Felsefesinde Anlama Yöntemi Bağlamında Tin Bilimlerine Girişte Psikoloji ve Metafizik. Kilikya Felsefe Dergisi, 1/2024 68.

ISBN NR : 978-625-5962-55-3

kavranabilir. Reel kategoriler, yaşantı kategorileri olarak da adlandırılmıştır. Bu kategorilerin önemi anlam, yaşam ve yaşantı ifadelerinden meydana gelmesidir. Tin bilimleri ise yaşantı, ifade ve anlam arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Bu ilişki Dilthey felsefesinin problemi olarak belirlenmektedir.[3] Bu kavramlar, insanı ve onun yarattığı tarihi anlamaya odaklanır. Bu nedenle Dilthey, insanı hem tarihsel hem de psikolojik bir bakış açısıyla incelemiştir. Dilthey, tarih anlayışında sadece olayların nedenlerini değil, aynı zamanda bu olayların insanların düşünsel ve duygusal yaşantıları üzerindeki etkileri anlama çabası içerisindedir. Ona göre, tarihsel olayları anlamadan önce, olayların içinde yer alan insanların olaylara verdikleri anlamın anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda, tarih, sadece objektif olaylar değil, aynı zamanda bu olayların içsel anlamını keşfetmeyi amaçlamalıdır.[4] Dilthey'in psikoloji anlayışı, fenomenolojik bir bakış açısı içermektedir. Psikoloji, insanın zihinsel ve duygusal iç dünyasını anlamaya odaklanmalıdır. Ancak Dilthey'e göre, bu anlama çabası sadece bireysel deneyimleri değil, aynı zamanda toplumsal bağlam içindeki deneyimi de kapsamalıdır. Böylece psikoloji, bireysel yaşantıları ve bu yaşantıların tarih içindeki evrimini anlamada bir araç işlevi görmektedir. Bu anlamda Dilthey, tarih ve psikoloji arasında güçlü bir bağ olduğunu savunur. Tarihsel olayları anlamak için bireylerin iç dünyasını anlamak gereklidir. Fakat Dilthey, klasik psikoloji anlayışına karşı çıkmıştır. Klasik psikoloji tin bilimlerinde yöntem olabilmek için uygun değildir. Çünkü klasik psikoloji kendisini sadece olgularla sınırlandırır ve insanın iç dünyasını ifade etmekte zorlanmaktadır. Ona göre, insan bilincini sadece nesnel verilere indirgemek, insanın öznel deneyimini ve anlamını idrak etmek için yetersizdir. Klasik psikoloji, genellikle deneysel yöntemleri kullanarak evrensel yasalar aramaya odaklandığı için, Dilthey bu yaklaşımın insanın tarih, kültür ve sosyal bağlam içindeki anlamını göz ardı ettiğini düşünmüştür. Şu hâlde öyle bir psikoloji gelişmeli ki, yöntemi yine pozitif psikolojinin kullandığı yöntem olmalı fakat alanı genişlemeli ve insanın içsel dünyasına da yer vermelidir.[5] Betimleyici ve analiz edici psikoloji, pozitif psikolojinin karşısına koymuş olduğu psikolojidir ve onun amacı, insanın iç yaşantısını anlamaktır. Bunun yöntemi ise, betimlemek ve analiz etmektir. Psikolojinin betimleyici ve analiz edici özelliğinden dolayı Dilthey, psikolojiden vazgeçip hermeneutiğe yönelmiştir.

Hermeneutik, belirli ve anlamlı bütünlükleri anlama ve yorumlama sanatıdır.[6] Bu tanımdan ötürü Dilthey felsefesinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü anlama ve yaşantı kavramları özellikle hermeneutik yöntem için bütünlükleri oluşturmaktadır. Çünkü hermeneutik, tarihsel süreçte teoloji, hukuk, filoloji gibi birçok alanda uyarlanmıştır. Köklü bir tarihe sahip olması da hermeneutiğin yeniden kurulumunu gerektirmemiştir. Hermeneutik, Platon'da tanrıların sözlerini açıklayan bir sanat olarak görülürken, Orta Çağ'da yorumlama sanatı olarak tanımlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise Martin Luther, sistematik bir hermeneutik anlayışı geliştirmiştir. Schleiermacher, Luther'in ortaya koyduğu sistemdeki eksiklikleri gidererek hermeneutiğe evrensel bir özellik kazandırmıştır. Dilthey felsefesinde ise hermeneutik tin bilimleri ile doğa bilimleri arasındaki sınırı oluşturmaktadır. Hermeneutik ile birlikte yüksek

[3] Jacob Owensby, *Dilthey and the Nerrative of History,* (London: Cornell University Press, 1994), 12.
[4] Dilthey, *Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu*, 282.
[5] Arslan Topakkaya, Wilhelm Dilthey ve Felsefesi, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 67.
[6] Arslan Topakkaya, "Felsefi Hermeneutik," Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, (2007/2), 80.

anlama ve nesnel tin kavramlarının anlam dünyası genişletilmektedir. Dilthey'de yüksek anlama tinsel ürünlerin anlaşılmasını sağlamaktadır. Buna göre, yaşantı ifadelerinin tümevarım yoluyla anlaşılmasın sağlanmaktadır. Bu durumda herhangi bir insan ya da etkinlik bütün içinde anlaşılırlık kazanmaktadır. Nesnel tin için de benzer durum söz konusu olmuştur. Çünkü nesnel tin insanlar arasındaki ilişkiden ortaya çıkmıştır. Daha sonra kendi anlam dünyasında anlamlı formlara bürünmüştür. Bu bağlamda nesnel tin insanların birbirini anlaması için gerekli olan temeli hazırlamaktadır.[7] Nesnel tinde zaman kavramı anlamın ortaya çıkmasında önemli bir unsurdur. Dilthey'e açısından zaman; geçmiş, şimdi ve gelecekten meydana gelir. İnsanları anlama sürecinin kategorileri olan *değer, amaç* ve *anlam* zaman için önemli kavramlardır.[8] Anlam kategorisi geçmişe, değer kategorisi şimdiki zamana ve amaç kategorisi gelecek zamana aittir. İnsan geçmişi hatırlar ve onları anlamlandırır, şimdiki zamanda verili olanları değerlendirir ve geleceğe yönelik planlar yapar. Bu bağlamda Dilthey'e göre, hayat ileriye doğru yaşanırken, anlama geriye doğru gerçekleşir. Hayatı anlamak için ileri gidilmesi gerekir.[9] Her bir olgu birçok kişide farklı anlamlar açığa çıkarır. Çünkü herkesin anlam dünyası birbirinden farklıdır. Bu ifade aynı zamanda Dilthey'in tarih anlayışına ve anlama metodolojisine atıfta bulunur. Ona göre, insanlar geçmişten gelen tarihsel deneyimleri anlayarak, bugünkü olayları ve gelecekteki gelişmeleri daha iyi kavrayabilir. İnsanlar, yaşamın anlamını geçmiş deneyimlerine dayanarak şekillendirir ve bu nedenle tarihsel bağlam, bu anlamı kavramada kritik bir rol oynar. Bu bakış açısıyla Dilthey, insan yaşamının bir tür tarihsel bağlam içinde anlaşılması gerektiğini ve bu anlayışın gelecekteki yaşantıları etkileyebileceğini ileri sürer**.**[10] Dolayısıyla, insan tarihsel bir varlık olmasından ötürü insanın ne olduğu ancak onun tarihini anlaşılmasıyla ortaya çıkacaktır. Nihayetinde insandan yola çıkarak tarihi anlamak ve yine tarihten yola çıkarak insanı anlamak gereklidir. Bunun için hermeneutik yöntem hem tümeli hem tikeli anlama ve yorumlamada kullanılmalıdır. Bu ilişki ancak tümel ve tikel arasında oluşabilecek yüksek bir anlama yoluyla gerçekleşebilir.

Son olarak, Dilthey'e göre biyografilerin anlamlı olabilmesi için mutlaka tamamlanmış olması gerekir; bu da ancak hayatın sonunun beklenmesiyle mümkündür. Çünkü ölüm gerçekleşmeden her biyografi eksik kalır ve eksik bir biyografi bütünüyle tanımlanamaz. Bu doğrultuda, tamamlanmamış veya eksik aktarılan hiçbir biyografi tam olarak yorumlanamayacağı gibi, tarih ile ilişkisi de eksik olacaktır. Bu nedenle, hermeneutik yöntem tin bilimleri için bir yöntem olarak geliştirilmiş olsa da eksiklikleri tam anlamıyla giderilememiştir.

SONUÇ

Dilthey, yaşadığı dönemin etkisiyle tin bilimlerinin alt disiplinlerini doğa bilimlerinin alanından ayırmak istemiştir. Bu amaç doğrultusunda tin bilimlerini kurmayı hedeflemiştir. Çünkü mevcut alt disiplinlerin ortak nesnesi olan insan, anlam dünyasından uzaklaştırılmış ve bilimsel bir metaya dönüştürülmüştür. Özellikle felsefe ve tarihte insan, anlam dünyasının dışında

[7] Wilhelm Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri,* çev. Doğan Özlem, (Ankara: Fol Yayınları, 2002), 16
[8] Gülsima Urtekin ve Arlan Topakkaya, "Wilhelm Dilthey'in Felsefesinde İnsan Problemi" Kare Dergisi, 15/2023, 33.
[9] Topakkaya, Wilhelm Dilthey ve Felsefesi, 50.
[10] Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri,* 15-16.

ISBN NR : 978-625-5962-55-3

değerlendirilmiştir. Dilthey, bu eksikliği giderebilmek için tin bilimlerinde önceliği açıklama ve araştırmaya değil, anlama ve yorumlamaya vermiştir. Çünkü ona göre, insan ve onun tarihi önce anlaşılır daha sonra açıklanmalıdır. Bunun için de anlama ve yorumlama sanatı olarak bilinen hermeneutiği yöntem olarak seçmiştir. Çünkü hermeneutik yöntemle beraber ancak yaşam ve yaşam tecrübeleri yorumlanıp anlaşılabilir. Benzer şekilde, bu anlam bütünlüğü de hermeneutik bir yaklaşımla yorumlanabilir. Ancak Dilthey her ne kadar anlam için tarih ve insan arasında bütün bir ilişki kurmaya çalışsa da yetersiz kalmıştır. Çünkü anlama ve yorumlanın gerçekleşebilmesi için metnin, yaşantının ya da olayın başlamış ve bitmiş olması gerekmektedir. Fakat bir insanın yaşamının bittiği andaki tecrübesi aktarılamaz. Dolayısıyla ölüm döşeğindeki tecrübe aktarılmadığı için hiçbir biyografi tam olarak aktarılmış sayılmaz. Buna bağlı olarak nesnel tin tamamlanamaz. Bu eksiklik tam anlama ve yorumlamanın mümkün olmadığını ve hermeneutiğin bu anlamda yetersiz kaldığını göstermektedir.

ISBN NR : 978-625-5962-55-3

KAYNAKÇA

Dilthey, Wilhelm. *Hermeneutik ve Tin Bilimleri.* Çev. Doğan Özlem. Ankara: Fol Yayınları, 2002.

———. *Tarihsel Dünyanın Tin Bilimlerinde Kurulumu.* Çev. Arslan Topakkaya. Ankara: Fol Yayınları, 2021.

Kurt, Mehmet, ve Arslan Topakkaya. "Dilthey Felsefesinde Anlama Yöntemi Bağlamında *Tin Bilimlerine Girişte* Psikoloji ve Metafizik." *Kilikya Felsefe Dergisi* 1 (2024).

Owensby, Jacob. *Dilthey and the Narrative of History.* London: Cornell University Press, 1994.

Topakkaya, Arslan. *Antik Yunan'dan Günümüze Hermeneutik.* Ankara: Nobel Yayınları, 2020.

———. "Felsefi Hermeneutik." *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 2 (2007).

———. *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi.* İstanbul: Say Yayınları, 2016.

Urtekin, Gökhan, ve Arslan Topakkaya. "Wilhelm Dilthey'in Felsefesinde İnsan Problemi." *Kare Dergisi* 15 (2023). *Kare Dergisi* 15 (2023).